

УДК 631.145:338.1

**ФОРМУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВИХ КЛАСТЕРІВ ЯК
НАПРЯМОК СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ**

М.М. Гоголь, аспірант*

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: економічна ефективність, кластери, конкуренція, виробництво, інтеграція.

Анотація. Розглядається сутність поняття кластерів та їх значення для економічного розвитку України. Досліджено формування кластерів в АПК як самостійно діючої системи. Зазначені загальні етапи формування кластерів, а також більш детально розглянуто передумови їх створення в Одеському регіоні.

Вступ. Потреба зростання економічної ефективності діяльності агропромислового комплексу (АПК) як одного з основних факторів економічного зростання зумовлює необхідність постановки та рішення задач, пов'язаних з вибором моделі функціонування та розвитку АПК, що дозволяє як максимально використовувати ресурси, так і впроваджувати сучасні системи бухгалтерського та управлінського обліку. Сучасному АПК притаманні різні форми кооперації та

* Науковий керівник – Б.С. Кругляк, доктор економічних наук, професор

інтеграції, які характеризуються виникненням вертикально інтегрованих компаній, агропромислових холдингів та ін. Наступною формою на ієрархічному рівні інтегрованих утворень є кластерні структури.

Аналіз останніх досліджень. Одним з авторів теорії кластерів є відомий економіст М. Портер, його теорію було розглянуто та адаптовано стосовно специфіки країн пострадянського періоду в працях Ю.С. Коваленко., Л.В. Козак, П.Т. Саблука та інших науковців.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування формування агропромислових кластерів та їх вплив на економічну ефективність АПК.

Результати досліджень. Існування кластера припускає взаємодію трьох складових: бізнесу; інституціонального сектора; власного сектора.

М. Портер так визначає сутність кластеру - "Кластери – це сконцентровані за географічними ознаками групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників та постачальників послуг; фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їхньою діяльністю організацій (наприклад, університетів, агенцій із стандартизації, а також торгових об'єднань) у певних галузях, що конкурують, але разом з тим ведуть спільну роботу" [1, с. 206].

На наш погляд, сучасні системи управлінського обліку (ERP – Enterprise Resources Planner, MRP – Manufacturing Resources Planner, або інші корпоративні системи управлінського обліку) ефективніше розкривають свої можливості в умовах кластеризації бізнесу.

Кластеризація позитивно впливає на формування умов економічного зростання - «Окремі кластери сприяють підвищенню конкурентоспроможності окремих галузей регіону на вітчизняному і світовому ринках – зазначає М. Портер» [1, с. 408].

Дослідження проблеми формування кластерів в АПК відіграє важливу роль, як для регіонального розвитку, так і в розробці стратегії економічного зростання країни в цілому, особливо в умовах аграрного розвитку економіки.

Стратегія на створення кластерних структур в АПК передбачає розвиток найбільш ефективних форм інтеграції і виступає одним із засобів вдосконалення інституційної структури агропромислового сектора економіки.

Як правило, лідери ринку активно взаємодіють з постачальниками, споживачами і конкурентами. Результатом взаємодії є конкурентні взаємини, зростання конкурентоспроможності, інтеграційні тенденції між фірмами різних галузей, що при позитивному розвитку може привести до формування кластера в одному або декількох регіонах: "фірми галузей, що мають незаперечні конкурентні переваги усередині країни (або в міжнародних масштабах), зазвичай не безсистемно розкидані по території країни, а мають властивість концентруватися в одному і тому ж регіоні країни" [1, с. 234].

Будь-який кластер, у тому числі і в АПК, є інноваційно орієнтованою, розташованою в окремому регіоні інтегрованою структурою, якій властиві елементи мережевої організації.

Агропромисловий кластер має в своїй основі комплекс сільськогосподарських виробництв, а також сукупність різних виробництв сфери АПК, які об'єднуються в технологічний ланцюжок створення доданої вартості. Також в умовах кластеру може діяти єдина система управлінського обліку.

На можливість і ефективність утворення кластерів в АПК впливають наступні чинники: специфіка основного виробництва; інноваційність виробництва;

структура виробництва; територіальне розміщення і кліматичні умови території; конкуренція і рівень її розвитку; мобільність робочої сили в регіоні; система менеджменту; єдина система управлінського обліку; рівень обміну інформацією і технологією; вплив державного управління.

Заслужують на особливу увагу висновки української вченої Л.В. Козак: “Концепція кластерів забезпечує розвиток особливої форми мислення в багатьох галузях політики та економіки. Засноване на понятті кластерів мислення, серед інших напрямків, може спрямовувати економічну політику держави на науку і нові технології, на освіту і створення людського капіталу в країні, на сприяння експорту й іноземним інвестиціям. Безперервна оцінка кластерів дає могутній інструмент для визначення ефективності широкомасштабної економічної політики, для виявлення недоліків і пошуку якісних практичних рішень. Спільні проблеми для декількох різних кластерів можуть бути визнані пріоритетними державними програмами. У світлі вищевикладеного, Україні слід критично оцінити всі наслідки функціонування АПК за умов відкритості під впливом стихійних ринкових регуляторів. Предметом особливої ваги має бути підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора шляхом створення кластерних угруповань” [2, с. 3].

На підставі аналізу вищенаведених висновків, ми вважаємо за доцільне висловити наступну гіпотезу про те, що необхідного підвищення ефективності державного регулювання можна дістатися тільки за умов наявності та дії у межах кластеру єдиної політики управлінського обліку, оскільки саме система управлінського обліку надає інформаційну та інші можливості щодо прийняття ефективних управлінських рішень.

Формування кластерів в АПК дає можливість реалізувати конкурентні переваги конкретного регіону з виробництва продовольчої сировини і продуктів харчування, обумовлених вищепереліченими чинниками.

Згідно положень засновника теорії кластерів М. Портера, взаємодія елементів кластера між собою здійснюється при обміні товарами, технологіями, інформацією, послугами і т.п.

Формування кластера проходить наступні етапи: підготовчий; аналітичний; програмно - проектний; впровадницький; планування стратегічного розвитку.

На підготовчому і аналітичному етапах виконується оцінка і аналіз можливості і перспектив формування кластера в даному регіоні. Можна припустити, що формування кластера в АПК конкретного регіону проходитиме швидше і ефективніше за наявності в цьому регіоні вертикально-інтегрованого агропромислового бізнесу і конкурентно здатного бізнесу.

Напрями виробничої діяльності підприємств агропромислового кластера визначаються на основі аналізу конкурентних переваг регіону, що логічно зумовлюється як діяльністю лідерів на ринку, так і умовами бізнесу в даному регіоні. Виходячи з цього визначаються стратегічні партнери, пов'язані галузі, що підтримують дану галузь і ін.

На програмно – проектному і впровадницькому етапах відбувається розробка і впровадження програми формування кластера, що складається з ряду проектів, одним з яких має бути проект системи управлінського обліку у кластері.

Кінцевим етапом формування кластерів є розробка стратегії кластеризації

агропромислового сектора регіону.

В Одеському регіоні є багато передумов до створення агропромислового кластера: присутній достатньо розвинений сільськогосподарський сектор; є переробна промисловість; функціонують наукові і освітні інститути; є розвинена сфера торгівлі; присутні інституції державного управління; успішно діє вертикально – інтегрований бізнес.

Таким чином, в регіоні є всі передумови для формування точки економічного зростання АПК відповідно до потреб сучасної економіки.

Висновки. Формування кластерів в АПК передбачає: поліпшення інвестиційного клімату для галузей, що входять в кластер; підвищення інноваційного рівня діяльності; зростання рівня конкурентоспроможності агропромислового кластера і галузей, що входять в нього; розробку механізму підтримки інноваційної діяльності підприємств центральними органами влади і органами місцевого самоврядування; забезпечення ефективного інформаційного обміну учасників кластера на підставі впровадження інформаційних систем як складових єдиної інтегрованої системи управлінського обліку; створення системи підготовки спеціалізованих кадрів для забезпечення потреб агропромислового кластера.

Література

1. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М.: Издательский дом “Вильямс”, 2002. – в 2-х томах. – 496 с.
2. Електронний ресурс – <http://naub.org.ua/author>
3. Цихан Т.В. Кластерная теория экономического развития / Т.В. Цихан // Теория и практика управления. - 2003. - № 5. – С. 40

Гоголь М.М. Формирование агропромышленных кластеров как направленные стратегии экономического роста

Аннотация. Рассматривается влияние кластеров на создание условий экономического роста. Исследовано формирование кластеров в АПК как самостоятельно действующей системы.

Ключевые слова: экономическая эффективность, кластеры, конкуренция, производство, интеграция.

Gogol M.M. The formation of agroindustrial clusters as the direction of the economic growth strategy

Summary. The influence of clusters on the creation of the terms of the economic growth is being considered. The formation of clusters in AIC as an independently operating system has been examined.

Keywords: economic efficiency, clusters, competition, production, integration.